

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร
ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยขอเสนอ
ความสำคัญดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สมมติฐานของการวิจัย
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. สรุปผลการวิจัย
5. อภิปรายผล
6. ข้อเสนอแนะ
 - 6.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้
 - 6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครูวิชาการโรงเรียน สังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีต่อปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนา
หลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา

เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครูวิชาการโรงเรียน สังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีต่อปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนา
หลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา จำแนกตามขนาดอำเภอ/กิ่งอำเภอ

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผู้บริหารกับครูวิชาการโรงเรียน มีความคิดเห็นต่อสภาพการนำภูมิปัญญา
ชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา แตกต่างกัน

2. ผู้บริหารกับครูวิชาการโรงเรียน มีความคิดเห็นต่อปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา แตกต่างกัน

3. ผู้บริหารกับครูวิชาการโรงเรียน ที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียน ตามอำเภอ/กิ่งอำเภอ ที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น 844 คน ครูวิชาการโรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น 844 คน รวมผู้บริหารกับครูวิชาการโรงเรียน ทั้งสิ้น 1,688 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 265 คน ครูวิชาการโรงเรียน จำนวน 265 คน รวมทั้งหมด 530 คน กำหนดขนาดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ถามเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มกลุ่มคติ ความคิด ความเชื่อ และหลักกาการที่เป็นพื้นฐานแห่งการเรียนรู้ จำนวน 7 ข้อ กลุ่มศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี จำนวน 7 ข้อ กลุ่มการประกอบอาชีพในท้องถิ่น จำนวน 14 ข้อ กลุ่มแนวคิด หลักปฏิบัติและเทคโนโลยีชาวบ้าน จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 40 ข้อ

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามที่ให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็น เสนอแนะแนวทางและวิธีแก้ไขปัญหาในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ และขอหนังสือจากผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ส่งถึงหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอในจังหวัดบุรีรัมย์ แล้วขอหนังสือจากหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ส่งถึงโรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยขอความร่วมมือจากผู้บริหารและครูวิชาการโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยส่งแบบสอบถาม จำนวน 530 ฉบับ ได้รับคืน 520 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 98.11

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS for Windows เพื่อคำนวณค่าสถิติ ดังนี้

1. ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนโดยรวมและรายข้อ
2. ค่า t-test เปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ที่เป็นอิสระต่อกัน
3. วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe')

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ได้ข้อค้นพบที่สำคัญ ดังนี้

1. โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ มีสภาพการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร โดยกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านที่นำมาใช้มากที่สุด คือกลุ่มศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี นำเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีสิบสองเดือน รองลงมาคือกลุ่มคติ ความคิด ความเชื่อและหลักการที่เป็นพื้นฐานแห่งการเรียนรู้ นำเนื้อหาคติ คำคม สุภาษิต คำพังเพย กลุ่มการประกอบอาชีพในท้องถิ่น นำเนื้อหาการปลูกพืชสมุนไพร กลุ่มแนวคิด หลักปฏิบัติและเทคโนโลยีชาวบ้าน นำเนื้อหาการเกษตรแบบธรรมชาติ

เมื่อพิจารณากลุ่มประสบการณ์การเรียนรู้ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มประสบการณ์ที่นำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรมากที่สุด คือกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย รองลงมา คือกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย-คณิตศาสตร์) และกลุ่มประสบการณ์พิเศษตามลำดับ

2. โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ มีปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูวิชาการโรงเรียน โดยรวมและรายชื่ออยู่ในระดับปานกลาง

3. ผลการเปรียบเทียบปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารกับครูวิชาการโรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ การส่งเสริมให้บุคลากรนำเนื้อหาที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านมาพัฒนาหลักสูตร การส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาหลักสูตร การนำกิจกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตร การส่งเสริมให้บุคลากรศึกษา คู่มือ และเรียนรู้จากแหล่งภูมิปัญญาชาวบ้าน การจัดทำแฟ้มสะสมผลงานของผู้เรียน ส่วนข้ออื่นๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

4. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนตามอำเภอ/กิ่งอำเภอที่มีขนาดต่างกัน ต่อปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา โดยรวมและรายชื่อไม่แตกต่างกัน

5. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูวิชาการโรงเรียนที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนตามอำเภอ/กิ่งอำเภอที่มีขนาดต่างกัน ต่อปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา โดยรวมและรายชื่อไม่แตกต่างกัน

สรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามแบบปลายเปิด

1. ความคิดเห็นของผู้บริหารกับครูวิชาการโรงเรียน

1.1 ผู้บริหารและครูผู้สอนขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

1.2 โรงเรียนไม่ได้จัดทำข้อมูลพื้นฐานภูมิปัญญาชาวบ้าน

1.3 ขาดความตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน

1.4 ชุมชนไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา

1.5 ภูมิปัญญาชาวบ้านขาดทักษะ ความรู้ในการถ่ายทอด และไม่มีเวลา

เนื่องจากสถานภาพทางเศรษฐกิจครอบครัว

1.6 การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้เวลามากกว่าที่หลักสูตรกำหนด

1.7 สภาพปัจจุบันผู้บริหาร ครูผู้สอนมีภารกิจมากทั้งงานในหน้าที่และงานพิเศษ ไม่มีเวลาจัดทำแผนการเรียนรู้

1.8 ครูเกิดความสับสนในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร เนื่องจากอยู่ในระหว่างการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่

1.9 ขาดการนิเทศ ติดตาม อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

1.10 ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดอย่างจริงจัง

1.11 ขาดการสนับสนุน ด้านวัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ การเบิกจ่ายเงิน ค่าตอบแทนยุ่งยากล่าช้า

2. ข้อเสนอแนะของผู้บริหารกับครูวิชาการโรงเรียน

2.1 จัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการแก่ผู้บริหารและครูผู้สอนเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

2.2 จัดอบรมสัมมนาผู้นำชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการจัดการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา

2.3 สร้างความตระหนัก และความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2.4 หน่วยงานต้นสังกัดให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง มีมาตรการที่ชัดเจนในการนิเทศ กำกับ ติดตาม อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2.5 จัดสรรงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

อภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัย สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ มีประเด็นที่สำคัญควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา มีเนื้อหาครอบคลุมทั้ง 4 กลุ่ม โดยกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านที่นำมาใช้มากที่สุด คือ กลุ่มศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของศิริพงษ์ นาคแก้ว (2540 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า กลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านที่นำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นมากที่สุด คือ กลุ่มศิลป วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี กิตติพิศ ศิริสูตร (2537 : บทคัดย่อ) ศึกษาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในโรงเรียนร่วมพัฒนาหลักสูตร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรีและอุพาท ทรัพย์อุไร (2537 : บทคัดย่อ) ศึกษาการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในงานการศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียง พบว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านที่นำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นส่วนใหญ่ คือกลุ่มศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม

ประเพณี อย่างไรก็ตามการวิจัยครั้งนี้มีความแตกต่างจากอังกูล สมตะเนย์ (2535 : บทกัตติย) ที่ศึกษาสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่นำมาใช้ส่วนใหญ่ คือกลุ่ม การประกอบอาชีพในท้องถิ่น

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า อาจสืบเนื่องมาจากวิถีชีวิตของคนในแต่ละชุมชนหรือแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมพัฒนาการของภูมิปัญญาชาวบ้าน และกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านเกิดการรับรู้แห่งสภาพแวดล้อมธรรมชาติ แล้วปรับตัวขึ้นเป็นวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตตามสภาพแวดล้อมนั้นๆ จึงส่งผลให้โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ นำภูมิปัญญาชาวบ้านกลุ่มคิดปะ วัฒนธรรมและ ชนบธรรมเนียมประเพณี มาใช้มากที่สุด เมื่อศึกษาเนื้อหาภูมิปัญญาชาวบ้านกลุ่มคิดปะ วัฒนธรรมและชนบธรรมเนียมประเพณี พบว่า มีการนำเนื้อหาประเพณีสืบสองเดือนมาใช้มากที่สุด ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากคนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ความผูกพันกับพุทธศาสนา ประเพณีหรือกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนาครบทั้งสิบสองเดือน ซึ่งเชื่อกันว่าบุคคลใดได้ร่วมประเพณีแล้วจะส่งผลให้ตนเองมีความ สุขความเจริญก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ที่มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปปะ วัฒนธรรมและชนบธรรมเนียมประเพณีของชาติและท้องถิ่น (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์. 2544 ข : 106)

สำหรับภูมิปัญญาชาวบ้านกลุ่มคติ ความคิด ความเชื่อและหลักการที่เป็นพื้นฐานแห่งการเรียนรู้ พบว่า นำเนื้อหาคติ คำคม สุภาษิต คำพังเพยมาใช้มากที่สุด เนื่องจากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มทักษะภาษาไทยมีเนื้อหาเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน ปริศนาคำทาย แฝงคติธรรม ประเด็นที่น่าสนใจ คือจังหวัดบุรีรัมย์มีกลุ่มคนไทยที่มีเชื้อสายเป็นกลุ่มคนพื้นเมือง ที่มีการสืบทอดเกี่ยวกับการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาเป็นเวลาช้านาน วิถีการดำเนินชีวิตพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันภายในชุมชนและระหว่างชุมชน การที่ชุมชนนำเอาคุณค่าด้านจิตใจ ความคิด ความรู้สึก ความผูกพันต่อกัน การประสานให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อให้ชุมชนอยู่อย่างสันติสุข ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีเป็นระเบียบทางสังคมของชุมชนดั้งเดิม ความเชื่อนี้เป็นรากฐานของระบบคุณค่าด้านต่างๆ เช่นความกตัญญู รู้คุณต่อพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ความเมตตาเอื้ออาทรต่อผู้อื่น การเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติรอบตัว การเคารพผีปู่ตาซึ่งเป็นผีประจำหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพราะเป็นลูกหลานของปู่ตาดนเดียวกัน และยังมีพิธีกรรมกับสัตว์ ธรรมชาติ เป็นการแสดงออกถึงการขอบคุณ การขอขมา พิธีดังกล่าวไม่ได้หมายความว่าสิ่งเหล่านั้นมีจิต มีผีในตัวเอง แต่เป็นการแสดงออกถึงความสัมพันธ์กับจิตและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันเป็นสากล ธรรมชาติทั้งหมด ทำให้คนมีความสัมพันธ์อันดีกับทุกสิ่ง สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่ทำให้คนในชุมชนไม่สูญเสียคุณค่าทางจิตใจ ภูมิปัญญาชาวบ้านกลุ่มการประกอบอาชีพในท้องถิ่น พบว่า นำเนื้อหาการปลูกพืชสมุนไพรมาใช้มากที่สุด โบราณกาลพืชสมุนไพรใช้แก้ปัญหาความเจ็บป่วย

เป็นภูมิปัญญาอันทรงค่าที่บรรพบุรุษได้ลองผิดลองถูกค้นคว้าวิจัยตามธรรมชาติ บรรพบุรุษเอาชีวิตเลือดเนื้อแทนห้องปฏิบัติการ จนกระทั่งสั่งสมเป็นองค์ความรู้สืบทอดให้ลูกหลานได้ใช้ประโยชน์ พืชสมุนไพรแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกัน เนื่องจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม ภูมิปัญญาชาวบ้านกลุ่มแนวคิด หลักปฏิบัติและเทคโนโลยีชาวบ้าน พบว่า นำเนื้อหาการเกษตรแบบธรรมชาติมาใช้มากที่สุด ความสามารถในการผสมผสานเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยีของภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นการพัฒนามาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของคนไทยที่ดำรงถึงความสมดุลของคนสังคมและธรรมชาติ เป็นการประยุกต์เทคโนโลยีเก่ากับใหม่เข้าด้วยกันแล้วนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์โดยท้องถิ่น พัฒนาค้นเองซึ่งมีพื้นฐานสืบทอดต่อเนื่อง ทำให้วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นสามารถประสานกับวิทยาศาสตร์หรือแนวคิดความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมปัจจุบันเข้าด้วยกัน ภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมจะช่วยขัดเกลาให้เกิดความสมดุลกลมกลืนกับท้องถิ่นและประชาชนอย่างมีคุณค่า ตั้งแนวคิดของประเวศ วะสี (2538 : 22) ที่กล่าวว่า การประยุกต์อาจไม่ใช่การเอาของเก่ามาให้กับสิ่งใหม่ แต่เป็นการผสมผสานระหว่างของเก่ากับของใหม่กลายเป็นเทคโนโลยีหรือรูปแบบใหม่ที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มคุณภาพโดยไม่ทำลายล้างคุณค่าเดิม แต่การประยุกต์ที่ประสบผลสำเร็จส่วนหนึ่งน่าจะมากจากการรักษารากเหง้าเดิมเอาไว้และ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2538 : 143) ได้กล่าวว่า การสร้างสรรค์และปรับปรุงระบบความรู้ของชาวบ้านไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่ถูกปรับเปลี่ยนตลอดเวลาโดยอาศัยประสบการณ์ของชาวบ้านเอง การประกอบอาชีพเกษตรกรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ ปัจจุบันผลผลิตตกต่ำต้องใช้วัสดุสังเคราะห์ช่วยเพิ่มผลผลิตด้านการเกษตร ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงเกิดปัญหานานัปการ เพื่อลดต้นทุนการผลิตและแก้ปัญหาเกษตรกรรม การปลูกพืชต้องพึ่งพาเทคโนโลยีชาวบ้านคือการเกษตรแบบธรรมชาติ สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ที่มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนทำการเกษตรหลายอย่างผสมผสานกัน ตามแนวพระราชดำริเกษตรทฤษฎีใหม่ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์, 2544 ข : 74)

เมื่อพิจารณากลุ่มประสบการณ์การเรียนรู้ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มประสบการณ์ที่นำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรมากที่สุด คือกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย รองลงมา คือกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย-คณิตศาสตร์) และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ตามลำดับ ผลการวิจัยนี้ มีความแตกต่างจากศิริพงษ์ นาคแก้ว (2540 : บทคัดย่อ) พบว่า นำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยมากที่สุด รองลงมา คือกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพและกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ตามลำดับ ประเด็นที่น่าสนใจคือเนื้อหาภูมิปัญญาชาวบ้านทุกกลุ่มมีการบูรณาการเชื่อมโยงไปยังกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของประเวศ วะสี (2538 : 21) ที่กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านมีลักษณะการบูรณาการสูง

2. ความคิดเห็นของผู้บริหารกับครูวิชาการโรงเรียน ต่อปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา โดยรวม มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยในส่วนหนึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของช่อม กรไกร (2537 : บทคัดย่อ) พบว่า การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง การจัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นจำเป็นต้องมีข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับอาชีพ เศรษฐกิจ สังคม ค่านิยม ทรัพยากรและวิทยากรท้องถิ่น เพื่อนำไปกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงของท้องถิ่น ในขั้นตอนการกำหนดความต้องการของท้องถิ่น ผู้บริหารและครูวิชาการโรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย การจัดทำแผนการเรียนรู้ คู่มือครู สื่อการเรียนรู้ มีการปฏิบัติในการจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์ที่ปลูกฝังให้ผู้เรียนรักถิ่นฐานตนเองมีการปฏิบัติในระดับน้อย เพราะสาเหตุ ดังนี้

1. ปัจจุบันโรงเรียนประถมศึกษายังคงใช้หลักสูตรจากแกนกลางเป็นผู้กำหนด จึงไม่มีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

2. ผู้บริหารและครูวิชาการโรงเรียน ขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

3. ผู้บริหารระดับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ยังไม่ให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้โรงเรียนปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นอย่างจริงจัง

4. ประชาชนในท้องถิ่น ขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษา ไม่สนับสนุนและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเท่าที่ควร

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การจัดการศึกษาไม่สามารถแยกออกจากท้องถิ่นได้ เพราะการศึกษาจะต้องนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นมาเป็นปัจจัยในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นคน การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตในชุมชน การจัดการศึกษาต้องจัดตามสภาพความเป็นจริงและสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยแก้ปัญหาทางการศึกษา

3. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครูวิชาการโรงเรียน ต่อปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา ปรากฏว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ การส่งเสริมให้บุคลากรนำเนื้อหาที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านมาพัฒนาหลักสูตร การส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อกำกับปัญหาและพัฒนาหลักสูตร การนำกิจกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตร การส่งเสริมให้

บุคลากรศึกษา ครูงานและเรียนรู้จากแหล่งภูมิปัญญาชาวบ้าน การจัดทำเพิ่มสะสมผลงานของ
ผู้เรียน ส่วนข้ออื่นๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

การวิจัยครั้งนี้ มีความแตกต่างจากที่ประกอบ ใจมั่น (2539 : บทคัดย่อ) พบว่า
การเลือกภูมิปัญญาชาวบ้านต้องคำนึงถึงผู้เรียน หลักสูตร เนื้อหาวิชา และคุณสมบัติของ
ภูมิปัญญาชาวบ้าน การเตรียมการมีการเตรียมครูผู้สอน มีการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในชั้น
ดำเนินการสอน โดยใช้การสาธิต การแบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติงาน มีการประเมินผลผู้เรียนและ
ภูมิปัญญาชาวบ้านโดยสังเกตระหว่างสอน ปัญหาที่พบคือขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึก
ปฏิบัติงาน งบประมาณไม่เพียงพอ การเบิกจ่ายเงินค่าตอบแทนผู้ยากลำบาก ภูมิปัญญาชาวบ้าน
ไม่ค่อยมีเวลา ขาดทักษะประสบการณ์ในการถ่ายทอด กรมวิชาการ (2540 : บทคัดย่อ) พบว่า
ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดการศึกษา
ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วม นับตั้งแต่การวางแผน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลงาน
ของโรงเรียน เพื่อให้ความรู้และประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับสอดคล้องกับชีวิตจริง นักเรียนมี
โอกาสได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนถนัดและความสนใจมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความ
สัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน เวทวรินทร์ ฉ่ำสันเทียะ (2541 : บทคัดย่อ) พบว่า
แนวนโยบายกำหนดให้มีการปรับปรุงระบบหลักสูตร เนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับความต้องการ
ของท้องถิ่น ให้ผู้บริหารมีอำนาจในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านกับวิทยาการสมัยใหม่ แนวทาง
ปฏิบัติกำหนดให้จัดทำข้อมูลแสดงภูมิปัญญาเพื่อเป็นแหล่งวิทยากร จัดทำหลักสูตรร่วมกับ
ปราชญ์ชาวบ้าน เน้นการปฏิบัติจริง โดยอาศัยเครือข่ายการเรียนรู้ ปัญหาที่พบคือขาดงบ
ประมาณ ขาดการรับรู้ ในนโยบาย ขาดความตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน
ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในสภาวะที่สังคมไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ
และสังคมที่รุนแรง การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามกระแสสากลเป็นเหตุให้คนไทยละทิ้ง
ภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีฐานแนวคิดทางวัฒนธรรม เท้ากับทำลายทุนทางสังคม สมดุลของสภาพ
แวดล้อมทางธรรมชาติ ต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆมากมาย ผู้คนส่วนใหญ่ละเลย ละทิ้งไม่สนใจ
ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้าน หลงไหลค่านิยมต่อภูมิปัญญาสากลมาก รับเข้ามาใช้อย่างไม่เข้าใจ
ขาดการบูรณาการที่เหมาะสม ไม่มีการวิเคราะห์ข้อดีข้อเสีย ขาดความระมัดระวัง คิดว่าภูมิ
ปัญญาสากลดีกว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งถูกมองว่าไม่ทันสมัย ไม่มีคุณค่าต่อสังคมปัจจุบัน

การจัดการศึกษา นำเอาความรู้ วัฒนธรรมทางตะวันตกมาถ่ายทอดโดยการบอกเล่า
ให้ฟังมากกว่าการวิเคราะห์ ทำให้ขาดการเชื่อมโยงภูมิปัญญาชาวบ้านสภาพปัญหาในชุมชน
และสังคมที่ผู้เรียนอาศัยกับการเรียนรู้ โดยเฉพาะการศึกษาในระบบโรงเรียนขาดการสร้างสรรค
องค์ความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง ไม่มีระบบการเก็บรวบรวม บันทึก ประมวลผลและ
การวิจัยที่มีประสิทธิภาพ เพื่อค้นหา พัฒนาและสร้างองค์ความรู้ใหม่บนพื้นฐานของภูมิปัญญา
ชาวบ้านอย่างจริงจัง ไม่สามารถนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต

ปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ภูมิปัญญาชาวบ้านจึงสูญหายไปจำนวนมาก ปัจจุบันแม้จะมีการพูดถึงภูมิปัญญาชาวบ้านมา แต่ยังขาดความชัดเจนด้านนโยบาย การส่งเสริม หรือทิศทางการจัดการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาชาวบ้านที่สอดคล้องกับศักยภาพและภูมิปัญญา ตลอดจนการแก้ปัญหาของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นอย่างชัดเจนและจริงจัง

4. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารกับครูวิชาการโรงเรียน ที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนตามอำเภอที่มีขนาดต่างกัน ต่อปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา โดยรวมไม่แตกต่างกัน

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนเป็นตัวจักรสำคัญในการก่อให้เกิดการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ด้วยบทบาทผู้บริหารจะต้องให้ความสนใจศึกษาแนวคิด กระบวนการจัดการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตร ยำนวยความสะดวกให้บริการเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ วัสดุกรรม ประสานสัมพันธ์กับชุมชน ควบคุม กำกับ ดูแลให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การบูรณาการภูมิปัญญาชาวบ้านในระบบการจัดการเรียนรู้ และกระบวนการจัดการศึกษา เป็นสิ่งที่จะต้องรีบดำเนินการเพื่อให้คนไทยมีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาของตนเอง และสามารถผสมผสานให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาสากล เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตของตนเองและเสริมสร้างสังคม ชุมชนท้องถิ่น เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่สร้างปัญญา ซึ่งจะทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนภายใต้สมคูลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย เรื่องสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ สามารถประมวลเป็นข้อเสนอแนะได้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เป็นการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูวิชาการโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า ทั้งผู้บริหารและครูวิชาการมีความคิดเห็นตรงกันว่า สภาพการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษานำมาใช้ทุกกลุ่ม กลุ่มที่นำมาใช้มากที่สุดคือ กลุ่มอดีต ความคิด ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานแห่งการเรียนรู้ โดยนำมาใช้ในกิจกรรมงานและพื้นฐานอาชีพมากที่สุด ปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรใน โรงเรียนประถมศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง อาศัยข้อค้นพบจากการวิจัย

การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และสภาพการณ์ปัจจุบันที่ปรากฏโดยทั่วไปในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ เพื่อประโยชน์ต่อการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1.1 เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ทุกกลุ่ม จึงควรสนับสนุนส่งเสริมให้มีการนำไปใช้มากขึ้นโดยการรวบรวมภูมิปัญญาชาวบ้าน จัดทำข้อมูลพื้นฐาน เพื่อนำมาพัฒนาหลักสูตรต่อไป

1.2 การจัดการเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน ควรเน้นและฝึกให้ผู้เรียนรู้จักใช้วัสดุในท้องถิ่นอย่างชาญฉลาด รู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น การอยู่ร่วมกับธรรมชาติแวดล้อมอย่างสันติ และมุ่งเน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก

1.3 เนื่องจากภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ละคนมีเทคนิค เคล็ดลับที่แตกต่างกัน การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ ควรทำความเข้าใจ เรียนรู้ พัฒนาการต่างๆ ของภูมิปัญญาชาวบ้านควบคู่ไปกับเนื้อหาที่นำไปจัดการเรียนรู้ด้วย

1.4 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ควรจัดอบรม จัดทำเอกสาร เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางตลอดจนสามารถนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง

1.5 ควรนำเนื้อหาของภูมิปัญญาชาวบ้านที่ได้จากการประมวลผลความคิดเห็นของผู้บริหารและครูวิชาการโรงเรียนในการวิจัยครั้งนี้มาพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อใช้จัดการศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์

1.6 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกระดับ ควรส่งเสริม สนับสนุน การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร โดยกำหนดนโยบาย แผนปฏิบัติการที่ชัดเจน และจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ

1.7 ควรเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ยกย่องเชิดชูเกียรติ ภูมิปัญญาชาวบ้านที่สนับสนุนการจัดการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในจังหวัดบุรีรัมย์

2.2 ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตร โดยนำภูมิปัญญาชาวบ้านกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมาพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น เพื่อทดลองสอนในโรงเรียนประถมศึกษา หรือโรงเรียนที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษา

1.3 ควรมีการวิจัยถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา